

ZPRAVODAJ

S P O L E Č N O S T I P Ř Á T E L I T Á L I E

VŠEM NAŠIM ČLENŮM A PŘÍZNIVCŮM PŘEJEME PŘÍJEMNÉ PROŽITÍ VÁNOČNÍCH SVÁTKŮ A VŠECHNO NEJLEPŠÍ V ROCE 2008

Redakce Zpravodaje

Pozvání na VI. valné shromáždění Společnosti přátel Itálie

Všem členům připomínáme usnesení ze společného jednání výboru Společnosti s výborem pražské pobočky ze dne 22. 11. 2007 podle kterého, v souladu se stanovami, bylo svoláno na 19. ledna v 9.30 hodin do Italského kulturního institutu v Praze 1, Vlašská 34 VI. valné shromáždění Společnosti, kterého se přislíbil zúčastnit Velvyslanec Itálie J. E. Fabio Pigiapoco.

Nesejde-li se dostatečný počet delegátů, bude zahájeno o půl hodiny později za jakéhokoliv počtu delegátů s právem usnášet se. Mimopražské pobočky vyšlou na každých pět členů jednoho delegáta. Právo účasti mají také všichni členové, kteří nebyli k volbě delegátů pobočkou pozváni, nebo jsou mimo působnost poboček. Mimopražským účastníkům bude hrazeno jízdné veřejnými dopravními prostředky.

Zpráva o činnosti zahrne i činnost pražské pobočky. Po projednání programu a odchodu mimopražských účastníků bude provedena volba výboru pražské pobočky. Proto jsou všichni pražští členové pozváni k účasti na celém jednání valného shromáždění.

Program jednání:

- Zpráva o činnosti a o hospodaření od pátého valného shromáždění
- Zpráva revizní komise

- Diskuse
- Změna stanov a usnesení o další činnosti
- Volby výboru a revizní komise

V den valného shromáždění v 16 hodin bude v tomtéž sále Italského kulturního institutu uspořádán tradiční pěvecký koncert árií z děl italských skladatelů v provedení studentů a profesorů Pražské konzervatoře. Jsou vítáni i zájemci kteří nejsou členy Společnosti.

Úvodem

Dnešním číslem dovršujeme XII. ročník Zpravodaje, který se stal hlavním prostředníkem mezi vedením Společnosti a všemi členy a příznivci naší Společnosti. Doufáme, že se pro vás, naše čtenáře, stal i dalším zdrojem zajímavých informací o současných i minulých česko-italských vztazích.

Potíže, kterým musíme čelit při jeho vydávání a doručování jsou vyvažovány vědomím, že naším skromným podílem přispíváme k překonávání značné neinformovanosti, která v této oblasti panuje. Je nám líto, že řada našich členů Zpravodaj přijímá jako samozřejmost, aniž by se alespoň úhradou členského příspěvku podíleli na jeho nákladném vydávání a doručování.

V obsahu dnešního čísla jsme místo původně ohlášené první části seriálu italského autora Giuseppe Ricchi „Regionální zvláštnosti italské kuchyně“, kterou zveřejníme v příštím čísle, zařadili první stať Dr. Josefa Kašpara, který žije již 38 roků v Římě. Věříme, že obsah jeho stať pod-

statně přispěje k našemu úsilí o zprostředkování poznatků o Itálii, které by jinak našim čtenářům zůstaly skryty.

Těšíme se, že účastníci valného shromáždění přijdou s náměty, které obohatí činnost naší Společnosti.

RP

„Je jiný svět možný?“

(Předmluva k českému vydání)

To je otázka, kterou si Češi v průběhu svých dějin museli pokládat často. Vždyť to ještě není čtyřicet let, co jejich odvážná odpověď v roce 1968 – „Ano, je možný!“ – směřovala ke změnám, které dobové okolnosti považovaly za utopické a které jsou naopak základem opětného sjednocení Evropy, realizovaného dalšími generacemi v tomto století.

Tato česká lekce se nachází i na stránkách této knihy. Stojíme nyní před novými a odlišnými problémy, od zhoršujících se klimatických podmínek pro masovou migraci či globální terorismus, které se týkají Čechů stejně jako Italů, obyvatel Asie či Afriky. A to jsou problémy, které se právě vzhledem k jejich celosvětovému rozsahu, mohou zdát ještě větší, přesahující naše možnosti a schopnosti. A právě jejich gigantické rozměry někdy vedou některé z nás i jednotlivé země k domněnce, že je lépe se uzavřít do sebe a bránit ze všech sil své vlastní zájmy a vše, co je nám nyní dovoleno. Ale tak tomu není. A říkají nám to právě nejlepší stránky českých dějin.

Jiný svět je možný, pokud dokážeme číst v knize budoucnosti a pokud si uvědomíme okamžik, kdy dosavadní úsudky se stávají předsudky, a tedy klec, z níž je třeba se osvobodit. Pokud budeme mít odvalu důsledně se odpoutat od „starého a známého břehu řeky“. Pokud tak učiníme všichni, vedení politiky zasluhujícími si naši důvěru, a budeme se přitom s nimi podílet na riziku, kterému se všichni vystavujeme, dokážeme to.

Přišla doba, kdy je třeba to udělat. A zvláště my Evropané jsme povoláni, abychom šli příkladem a dali sílu a důvěru sjednocené Evropě, jež

by se tak stala nositelem velkých posláních, která nikdo z nás nemůže sám realizovat.

Tato kniha užívá pojmů, které jsou českému čtenáři důvěrně známé. Jsme šťastni, že nyní vychází v jeho jazyce.

Giuliano Amato a Lucia Pozzi.

Pražští zájemci o zakoupení této knihy ji mohou získat za zlevněnou cenu 150 Kč v Masarykově dělnické akademii v Praze 1, Hybernská 7. Brněňští zájemci v nakladatelství Doplněk a ostatní v některých knihkupectvích.

Co zůstalo v dnešní Itálii z dob mezi dvěma válkami

Úvodem této kapitoly raději krátké upozornění. O tom, co z dob předválečné Itálie zůstalo dlouho po roce 1945 a v některých případech až dodnes jsem se již zmínil v několika novinových článcích či při komentářích v různých krátkých rozhlasových či televizních pořadech. Vzhledem k tomu, že jak známo je v novinách málo místa a v rozhlasu či televizi ještě méně času, občas se mi dostalo výtek, jako bych chtěl nějak hájit či ospravedlňovat fašismus. Tak tomu samozřejmě není a proto, abych se vyhnul podobné kritice eventuálního čtenáře této knihy ihned poznamenám, že i předseda pravicové Národní Aliance (Alleanza Nazionale) Gianfranco Fini při návštěvě Jeruzaléma řekl, že „fašismus je černou skvrnou na dějinách země, protože zbavil Italy svobody a demokracie“. K tomu dodávám, že v roce 1939 převzal od hitlerovského Německa rasové zákony, které způsobily utrpení a smrt stejně jako jinde na světě, i když je slušní Italové, kterých bylo dost, často obcházeli. Nemluvě o hanebném vstupu do II. světové války v roce 1940, kdy Francie již byla na kolenou, vyslání vojenského sboru proti SSSR, který u Stalingradu prakticky vyhybnul, až po loutkovou Italskou sociální Republiku (Repubblica Sociale Italiana), která až do posledního okamžiku aktivně posluhovala německým

okupantům. A bylo by toho mnohem víc. Ostatně, jak známo se režimy posuzují podle výsledku a podle stavu, ve kterém zemi zanechají, když končí. A Itálie v roce 1945, když válka skončila, byla země materiálně zničená, vítězové s ní víceméně pohrdali a poražení ji nenáviděli, protože jí vyčítali zradu, jak otevřeně přiznal tehdejší premiér a jeden ze zakladatelů sjednocené Evropy Alcide De Gasperi při mírovém jednání v Paříži.

Proč se tedy k období fašismu kriticky vracet? Tento diktátorský režim trval dvacet let a jeho charakteristiky byly velmi silně ovlivněny jeho zakladatelem a tvůrcem – Benitem Mussolinim. On na rozdíl od führera nestál vždy na pravici – ve svém mládí patřil k organizátorům dělnických protestů v Severní Itálii a byl až do I. Světové války významným činitelem italské socialistické strany a šéfredaktorem jeho deníku L'Avanti. Že se mu na ideologii socialismu líbil především názor, že se v dějinách věci mění jen násilím, je jiná otázka. Fakt je, že některé věci, které byly vytvořeny či zavedeny během „ventennio“ (dvacetiletí fašistické vlády), se uchovaly dodnes – a ponechávám na čtenáři, aby je sám posoudil. Snad dojde ke stejnému názoru jako já, po více než 38 letech života v této zemi: je to země neuvěřitelných protikladů a nic nikdy není úplně tak, jak se na první pohled zdá. Vzhledem k tomu, že poválečná Itálie byla založena na boji proti fašismu a diktatuře, i o těch zachovaných věcech se muselo mluvit potichu a moc je nezdůrazňovat.

1. 7. 2007 skončil svou existenci jeden z pilířů sociální politiky fašismu. Není to tisková chyba – je to tak. Onoho dne totiž přestala existovat tak zvaná likvidace (liquidazione v italštině), zavedená pokud se nemýlím někdy kolem roku 1928. Důchody v tehdejší chudé Itálii byly malé (ostatně i povinné důchodové zabezpečení přišlo v této době) a tak bylo rozhodnuto, že každý zaměstnavatel je povinen ukládat na zvláštním fondu každoročně jeden měsíční plat každého svého zaměstnance. To platilo jak o soukromých firmách tak o státu. Takže v okamžiku, kdy tento člověk odcházela do důchodu po 30 letech práce, dostalo se mu částky odpovídající 30× měsíčního platu, pokud odešel dříve, třeba k jiné firmě, podle počtu odpracovaných let. Za tuto částku si mohl

zajistit klidnější budoucnost v stáří. Likvidace přežila dlouho, i v situaci, kdy někteří pracující odcházeli do důchodu s 80% posledního platu. Firmám to do jisté míry vyhovovalo, protože si tímto způsobem vytvářely fond, který používaly pro investice či jiné účely. Dokud Itálii tak jako ostatní západní země nepostihl drastický pokles demografického růstu, systém fungoval dobře a zajistil blahobyt několika generacím Italů. Za likvidaci si zaměstnanci pořizovali domky nebo otvírali živnosti, anebo svým dětem darovali základ pro nákup bytu v okamžiku, kdy odcházely z domu a uzavíraly sňatek. V Itálii 80% domácností bydlí ve vlastním. Ve větších firmách měl každý zaměstnanec po 8 leté práci možnost požádat firmu o 70% likvidace, chtěl-li si koupit byt anebo musel čelit velkým výdajům u zubaře: v Itálii Vám žádná zdravotní pojišťovna tyto náklady nehradí. Pokud firma zažila bankrot anebo z jiných důvodů ukončila svou existenci, výplata likvidace zaměstnancům měla přednost před jakýmkoliv jinými věřiteli. A v případě podvodu byly sankce dosti ostré. V současné situaci se tento systém stal ekonomicky neúnosný a tak finanční prostředky, které šly na likvidaci budou určeny na soukromé penzijní fondy, které se i v Itálii staly nutností. Reforma vstoupila v platnost právě prvního července 2007. Je asi pravda, že tento systém do jisté míry nahradil nedostatky sociálního systému v Itálii. Na rozdíl od Francie, Německa, o Skandinávii nemluvě, je tzv. lidová výstavba v Itálii popelkou.

Černý pátek na Wall Streetu, který v roce 1929 vedl k obrovské světové hospodářské krizi, se nevyhnul ani Itálii. Naopak tím, že průmyslové a finanční struktury země byly mnohem slabší než v ostatních zemích, otřes byl ještě silnější. Tehdejší vláda Itálie na něj reagovala originálním způsobem, jehož nejpozitivnější stránky se projeví až dávno po jeho neslavné smrti – během 50. a 60. let minulého století a který početné další státy napodobily, aniž by se přirozeně hlásily k jeho zprofanovanému inspirátorovi. V roce 1931, okamžiku nejhorší krize pro banky, loděnice, ocelárny a další podniky bylo založeno I. R. I – Istituto per la ricostruzione industriale – Institut pro průmyslovou rekonstrukci. V jeho kolébce leželo Kolumbovo vejce. IRI byla akciová spo-

lečnost, 100 % akcií vlastnilo italské ministerstvo Státního pokladu (Tesoro) a převzalo do svého majetku zkrachovalé banky a průmyslové podniky. I tyto podniky se staly akciovými společnostmi s tím, že státní orgány v něm měly stoprocentní či lví podíl. Výhoda spočívala v tom, že firmy mohly fungovat jako společnosti soukromé, ale finanční injekce a záruky za ně dával stát. V třicátých letech to pomohlo dostat hospodářství z nejhoršího, ale politické šikanování a blížící se válka systém svazovaly. Na jaře 1948 se v Itálii konaly rozhodující volby – křesťanská demokracie a její spojenci porazili levicovou frontu a zakotvili zemi pevně do západního tábora. Problém byl, jak oživit hospodářství v zemi, kterou prošla válka od Sicílie až po Brennerský průsmyk. Velký soukromý průmysl se nechtěl v některých odvětvích angažovat a tak ponechal volné pole IRI, které za pomoci státu začalo měnit tvář Itálie. Začaly se stavět dálnice, byly postaveny nové ocelárny, začala létat Alitalia, do rukou státu se dostala i slavná automobilka Alfa Romeo, tak jako známá zbrojovka Breda. Veřejnoprávní majetek se prosadil v bankách, v médiích (RAI), v loděnicích (Fincantieri). Není tedy pravda, jak se od poloviny osmdesátých let tvrdilo, že stát chtěl prostřednictvím politických stran proniknout do všech odvětví. Italský kapitalismus byl po II. světové válce příliš slabý na podobnou průmyslovou revoluci a neměl do ní ani velkou chuť. Podle stejného principu se ještě za fašismu zrodil i další veřejnoprávní holding – E. N. I. – Ente nazionale idrocarburi – který se úspěšně zabývá těžbou metanu a nafty, tak jako jeho prodejcem nejen v Itálii, ale i například v České Republice.

Z IRI se stal gigant – v osmdesátých letech bylo v jeho různých podnicích zaměstnáno přes 300 000 lidí. A z motoru rozvoje se pomalu stával jeho brzda. Slabinou systému bylo, že politika, prostřednictvím ministerstva státního pokladu, tedy vlády, rozhodovala o tom, kdo bude jmenován do vedoucích pozic jednotlivých podniků, kde budou nové továrny postaveny apod. Zpočátku to nebyl velký problém, protože blízkost té či jiné politické straně nevyklučovala odbornou schopnost, poctivost a nezkřivenou páteř. Ale protože lidé nejsou andělé, systém postupem

času degeneroval. V nejlepším případě jistý politik například z Arezza, zavolal generálního ředitele IRI a žádal ho, aby jistá firma pod kontrolou holdingu absorbovala malou textilní firmu v jeho volebním obvodu, protože sto lidí nelze vyhodit na dlažbu, za rok budou volby atd. A IRI firmu převzalo. Dokud byl systém v expanzi, nějak to šlo, ale od roku 1973, kdy Itálii postihly silné stávky, silné zvýšení cen nafty a další problémy, se celý systém zasekl. Hlavně ale proto, že převládla tzv. lottizzazione, slovo pokřtěné jedním z nejlepších italských novinářů Albertem Roncheyem, které jistý komik přeložil následovně: „z deseti generálních ředitelů ke jmenování budou tři křesťanští demokraté, jeden socialista, dva komunisti, jeden pro malé strany a tak zbydou tři místa pro někoho schopného“. Je to samozřejmě přehnané a neplatilo to pro všechny firmy, ale pravda je, že od poloviny 70. let, IRI (ENI mnohem méně) na konci každého roku žádalo stát o stále větší dotace. Navíc do rukou státu se různým způsobem dostaly i deníky či pár pojišťoven. Ztráty, zvláště v některých odvětvích, byly obrovské. V té době i do Itálie přišel vítr vanoucí z anglosaských zemí, inspirovaný politikou R. Reagana a M. Thatcherové. Začalo se privatizovat – jedním z hlavních aktérů této fáze byl tehdejší generální ředitel IRI, pozdější předseda Evropské komise a současný italský premiér Romano Prodi. Z kontroly státu tak během 10 let odešly banky, automobilka Alfa Romeo, ocelárny Italsider, dálnice, tisk, pojišťovny. IRI jakožto instituce skončila svou existenci před 10 lety. A v rukou státu zůstalo jen několik málo podniků – Alitalia, RAI a loděnice Fincantieri. Ty společně s jejich finanční společnostmi si uchovaly původní jméno a jsou jediným skutečně zářným příkladem: úspěšně prodávají luxusní zaoceánské parníky klientům v USA, Británii či jinde. A vykazují zisk. Mají být privatizovány – stát potřebuje peníze. Přesný opak od společnosti Alitalia, o jejíž privatizaci se rozhodne do konce roku 2007. Pokud se týká RAI, v referendu v roce 1993 se přes 80 % Itálů vyslovilo pro její privatizaci, zatím se nic nestalo. Až k tomu dojde, poslední část výnosu z roku 1931 zmizí z povrchu země.

Je evidentní, že některá díla postavená za dob fašismu jsou výrazem vývoje země a všeobec-

ného pokroku civilizace. Nelze je tedy považovat za „dědictví fašismu“ – například elektrifikace italských železnic, která začala v dvacátých letech a skončila krátce před II. světovou válkou – tedy mnohem dříve než v jiných zemích, asi tak jako dobře fungující pražské metro asi není památkou komunistické diktatury. Něco jiného jsou ale kulturní instituce a tradice.

Traduje se, i když to není nikde prokázáno, že hrabě Camillo Benso di Cavour, který se společně s piemontským králem Viktorem Emanuele II. a Garibaldim nejvíce zasloužil o sjednocení Itálie, krátce před smrtí králi řekl: „vytvořili jsme Itálii, teď musíme vytvořit Italy.“ Zlé jazyky tvrdí, že zaostalost Střední Itálie v něm zanechala natolik špatný dojem, že na úmrtní posteli v roce 1861 měl téměř králi naopak říct: „Veličenstvo, vraťme se raději domů“. A to ještě nikdy nebyl na Jihu. Od pádu západořímské říše v roce 476 byla Itálie rozdělena do mnoha odlišných států, kde vládla Paříž, Vídeň, Madrid, papežové či menší i když slavné šlechtické rody. Zemi nespojovala vláda, zákony anebo vojsko, ale vzdělaný jazyk menšiny zděděný od velkých Florentinů XIV. století, dále pak architektura, hudba – prostě kultura. Národní parlament a vojsko se daly dost rychle zorganizovat, s kulturou je to obtížnější. A nelze popřít, že fašistický režim se o to pokusil, občas úspěšně.

V době, kdy neexistoval internet a televize a film byl ještě v první fázi svého rozvoje, byla encyklopedie jedním z hlavních nástrojů šíření kultury. Itálie ji neměla. V roce 1925 byl založen Istituto dell'Enciclopedia italiana vedený Giovannim Treccanim. Na první italskou encyklopedii bylo nutno čekat až na léta 1929–1937, kdy vyšlo první vydání 35 dílů Enciclopedia Treccani, které řídil filosof Giovanni Gentile, blízký režimu, později zastřešený členy anti-fašistického odboje. Encyklopedie byla velmi kvalitní a nic na věci nemění, že autorem kapitoly „Fašismus“ byl sám duce. V refektáři pražského Klementina se nacházelo kompletní první vydání encyklopedie a já jsem v letech 1964–1966, když jsem začínal se studiem italštiny, ji často chodil konzultovat, protože v té době dovoz „západních tiskovin“ byl zakázán. Ústav Encyklopedie Treccani přežil fašismus a od roku

1945 pokračuje ve vydávání kvalitních encyklopedických a specializovaných slovníků.

Celá otázka vztahu mezi fašismem a kulturou je komplikovaná. Jednou z uměleckých avantgard počátku XX. století byli určitě italští futuristé. Byli přesvědčeni, že obrovské kulturní dědictví je pro vývoj italské kultury hroznou brzdou – milovali rychlost, odvahu, zbrklkost, okázalé riskování a někdy až karikaturální mužnost. Opovrhovali proto pomalými procedurami demokracie a proto se vrhli s nadšením do víru I. světové války – to je sblížilo s nacionalisty a po válce s rodícím se fašismem. Jedním z nich byl jistý Luigi Freddi, který začal jako futurista a po válce se ihned zapojil do fašistického hnutí. Byl osobním přítelem Galeazza Ciana, později zetěm duceho a ministrem zahraničí. Patřil ke skupině fašistických intelektuálů, kteří zdůrazňovali význam kinematografie jako nástroje propagandy. A na popud duceho byla koncem třicátých let vybudována Cinecittá, patrně největší filmové ateliéry v Evropě. Freddi také založil a vedl Centro Sperimentale di Cinematografia. To by samo o sobě nebylo nic zvláštního, každá diktatura považuje propagandu za základní součást svého mocenského systému. Nicméně právě v tomto Centru, který nebyl ničím jiným než kvalitní školou filmového umění, od režie po herectví právě v této době studovala celá řada umělců, kteří po II. světové válce proslavili italský film. Jen namátkou uvádím některá jména studentů z 30. let – Michelangelo Antonioni, Steno, Arnaldo Foa, Pietro Germi, Dino De Laurentiis, Alida Valli. A po válce ve stejném institutu studovali Marco Bellocchio, Liliana Cavani, Claudia Cardinale a další. Později Centro bylo proměněno na nadaci a přestalo být školou. A dle názoru mnohých kritiků krize současného italského filmu je spojena s krizí škol uměleckého směru. Jsem přesvědčen, že mimo uvedených umělců lidé jako Luchino Visconti, Mario Monicelli, Vittorio De Sica, Dino Risi, či Federico Fellini by se nebyli mohli objevit na světové filmové scéně, kdyby pro to nebyl existoval ten nezbytný humus. Tak jako asi není náhoda, že první filmový festival na světě se zrodil v italských Benátkách, a opět 30. letech, za fašismu.

PhDr. Josef Kašpar, Řím

Autenticita jako tragédie pro jednu společenskou vrstvu (o Pasoliniho filmu Teorema)

A Bůh nás postavil do pouště. A zkoušel nás. A užíval naše zoufalství. Poušť je určitě jedno z klíčových slov k uchopení Pasoliniho filmu, který tímto jasně odsuzuje buržoazii, neschopnou jakéhokoliv autentického životního počínu. Jestliže není nevhodné srovnání, jedno mě ihned napadne: Salò neboli 120 dní Sodomy. Stejný náboj schematicismu, stejná ideologická síla, zde je méně silná imaginace autora, který se ztrácí v mase, krvi a fekáliích v tom druhém filmu. A kdybychom byli úplně odvážní a řekli, že film Teorema je mu velmi podobný a že je jen krok před Salò? Pasoliniho obžaloba a odsouzení jsou, jako v případě Salò, totální. Určití protagonisté nikdy nevykročí z bludného kruhu jejich životů. Co je to, co odkrývá slabost buržoazních postav ve filmu Teorema? Podle mě je to jedna z nejmilejších lidských emocí, totiž láska. A vskutku chlapec-návštěvník v domě bohaté milánské buržoazie vyznívá jako symbol lásky. Všem připadá atraktivní, každý má svým způsobem nějaký milostný vztah s chlapcem, který na první pohled nemá zvláštní vlastnosti. Na toto chlapcovo vyzvání k autenticitě, jak jsme již řekli, odpovídají všichni pozitivně, přibližují se každodenní realitě, autentičnosti. Můžeme si ovšem všimnout velkých rozdílů v tom, jak různé postavy buržoazní a neburžoazní prožívají svoji srážku s autenticitou. Jestliže se celá rodina bohatých buržoazů topí v těch nejzoufalejších, nejneúčinnějších a nejsmutnějších gestech, prostá služka Emilie po kontaktu s neznámým hostem odchází z místa prázdného života a vrací se na vesnici kde koná zázraky. Jestliže ve filmu Teorema jsou všichni protagonisté ještě „pasivní“, v případě Salò jsou tiito brutálně „aktivní“. Syn se ztrácí v marných pokusech vytvářet umělecká díla, dcera se ztrácí v letargii a manželka se ztrácí v bezúspěšné promiskuitě. Toto může být považováno jako Pasoliniho paradigma celé buržoazní společnosti. Díky tomu můžeme snadno myslet na buržoazní teorém. Prožíváme jakousi pirandellovskou noční

můru, neustálý návrat tragédie jedné rodiny. Jedna z nejdůležitějších změn se ale týká otce, který se rozhodne darovat svou továrnu dělníkům. Ale proč? Aby se ze všech dělníků stali buržoové? To jsou jedny z otázek, které se ptají dělníci před branami továrny. Továrník ale neunikne svému osudu, jako všichni ostatní členové rodiny, kteří žijí jakoby na poušti, odchází do ní nahý, aby vyzkoušel, co se stane, když se pokusí něco změnit. Ale tak jako například Nero v Sienkiewiczově knize, který chtěl, aby se otevřela nebesa, když podpálí Řím a nic takového se nestane, ani v tomto případě se nic nemění na továrníkově stavu, jen křičí nahý zoufale a zbytečně na poušti. Málem bychom zapomněli na pošťáka, Ninetta Davoliho! Andílek věčně usměvavý, který poskakuje a raduje se jako vrabeček. Ale to je svět venku, to není svět milánské buržoazie. V Pasoliniho obrázcích není místo pro soucit s buržoazií. Ne tak pro neburžoazní postavy – služka Emilie ukončuje svůj život zahrabaná v jámě na staveništi, ale nekončí smrtí, nýbrž metamorfózou, tím, co bylo tak milé starým Řekům, v pramen vody. Tento nesoucit, který Pasolini ukazuje ve filmu Teorema se vyhrcuje ještě více v Salò, kdy osoby, se kterými nelze mít soucit, bezcitně poznamenávají osud ubohých mladých lidí. Jestliže ve filmu Teorema se jedná o buržoii ubohé, v Salò se bude jednat o buržoii kriminální. Celý film Teorema se odvíjí v atmosféře určitého prostředí chladu, který umí rozehrát jen neburžoazní postavy.

Mgr. Tomáš Matras

Neapolské obrození

Kolik je v Neapoli historických památek, starobylých věcí a monumentů nelze vyčísliť. Vrství se vertikálně i do šířky, jedno velké muzeum nad zemí i pod ní. Půdorys historického centra dosud odpovídá římskému rozdělení ulic na decumanus horní a dolní. Decumano maggiore, hlavní ulice (spíš ulička) nese úředně jméno italského filozofa, historika a literárního kritika, via Benedetto Croce. Pro místní je to však Spaccanapoli, ulice, která „spacca“, rozděluje, rozštěpuje město ve dvě.

Od piazza Garibaldi přes „břicho Neapole“ Forcellu, pak přetne via Duomo a historické centrum a zvedá se až do Quartieri Spagnoli (Španělské čtvrti) ke kostelu Svaté Marie Sedmibolestné, kde Vittorio De Sica natáčel svůj slavný film Zlato Neapole. Kolik je v jejím okolí vzorných chrámů, kostelů a paláců, o tom nás přesněji poučí každý bedekr. Svatá Klára, Američany vybombardovaná a po válce znovuvystavěná, barokní kostel Gesú, San Domenico Maggiore, kde vyučoval svatý Tomáš Akvinský a na via Duomo slavný Dóm se zázračnou relikvií Svatého Gennara, český Januaria, krví, jež se každoročně v den jeho jmenin promění opět v tekutinu a činí divy.

Najdeme zde i památky méně známé – v kapli šlechtické rodiny Sansevero úchvatnou plastiku Cristo velato – Kristus zahalený kamenným závojem.

Největší atrakcí zůstává ulička San Gregorio Armeno s dílničkami, kde vznikají tradiční neapolské betlémy. Originalita figurek je obdivuhodná – vedle klasických pastýřů, tří králů a Madon s umělohmotnými slzami zde najdeme všechny možné populární osobnosti dnešní doby. Nejčerstvěji je to asi fotbalista Fabio Cannavaro, rodák z Neapole, držitel Zlatého míče. A někde tam, kde ulička končí, nejdeme vchod na prohlídku podzemní Neapole, Napoli sotterranea, labyrintu chodeb z řeckého a římského období a akvaduktu. Historické epochy zde zanechaly nesmazatelné stopy. Práce na stavbě metra, jež by mělo konečně propojit všechny hlavní části města s železničním nádražím Garibaldi, jsou o tři roky opožděny. Při ražbě byl objeven římský přístav, tři lodi a řecký chrám. Je třeba postupovat s maximální obezřetností.

Spaccanapoli je ale též místem, kde najdeme tradiční neapolské bary - rozumí se tedy ty, kde si dáme espresso vestoje u barového pultu a cappuccino podle místního zvyku výhradně k snídani – cukrárny – Gay-Odin nabízí tradičně vyráběnou čokoládu, manufakturní dílny – rámařství, tiskárny, starožitnictví a opravu panenek. Je zde i tabernákl věnovaný Diegu Maradonovi, legendě neapolského fotbalu povýšenou na svatého. V poslední době přibývá butiků s oblečením a také krámky se suvenýry. Turistů zde proudí stále dost. Nejvíce

v předvánočním čase – všichni chtějí vidět betlémy, všichni chtějí vidět Neapol.

A přece ještě před deseti – dvanácti lety bylo historické centrum místem, kam se neodvážil vkročit ani místní obyvatel z jiné části města, natož turista. Spousta kostelů skrývajících vzácné skvosty byla léta uzavřena „z důvodu restaurování“ a oblast měla pověst hnízda delikvence. Zázrak, že Neapol vyvstala z prachu, způsobil člověk jménem Antonio Bassolino. Byl zvolen primátorem města Neapol v přímých volbách roku 1993 za PDS, Demokratickou levicovou stranu, modifikovanou následnici Italské komunistické strany, když porazil protikandidátku pravicové neofašistické strany Alessandru Mussoliniovou. Dlouhá léta město trpělo hegemonií vlády křesťanských demokratů, vládnoucích v monarchistickém duchu a sledujících jen vlastní osobní zájmy, bezostyšně přesouvajících veřejné finance na vlastní konta nebo na konta svých spojenců, nežádka z řad organizovaného zločinu, jimž přihrávali výhodné státní zakázky. Odhaduje se, že více než čtvrtina peněz, uvolněných státem na sanaci po ničivém zemětřesení v r.1980 se dostalo do rukou camorrry. Po této době „temna“ se Bassolinovi podařilo v krátkém čase zvednout Neapolétáncům sebevědomí a vrátit městu důstojnost už tím, že jej prosadil jako místo setkání nejnějsvětějších zemí G7. Na via Tribunali je pizzerie, která se jmenuje „Da Matteo“, od jisté doby ji však nikdo nepojmenuje jinak než „Da Clinton“, protože právě tady si tehdejší prezident USA pochutnával na neapolské specialitě. Bassolino vrátil do Neapole život: provedl sanaci historického centra a Španělské čtvrti, nechal vyklidit náměstí Plebiscito od parkujících aut a zřídil po celé via Roma pěší zóny. Začaly se čistit ulice. Do té doby v Neapoli nevídané věci. Léta uzavřené památky byly opět zpřístupněny veřejnosti, včetně obrazárny Capodimonte, a Národní archeologické muzeum, jedno z nejvýznamnějších na světě, uchovávajících vzácné poklady z Pompejí a Herkulanea, prodloužilo návštěvní hodiny až do večera. Obnovil hromadnou dopravu. Výmluvy na nepojízdné autobusy, rezavějící v dílnách mechaniků, ignoroval tím, že vystavil dluhopisy a nakoupil na tři sta autobusů zcela nových. Zavedl pravidelné a fungující linky. Začaly se hýbat práce na stavbě metra, projekto-

vané už před dvaceti lety a bojkotované střety camorristických klanů o přiděl lukrativních zakázek. Bylo to tisíc malých i velkých vítězství nad totální rezignací. A město se pomalu, ale s rostoucí důvěrou začíná opět otvírat světu. Primátor si získal velké sympatie „svých“ obyvatel i respekt politických odpůrců a jednoznačně dostal mandát i podruhé. Lidé ho začali adorat a tvůrci betlémů přidali jeho figurku – s aureolou kolem hlavy – do svých regálů. A taková čest hraničí s nanebevzetím, s transcendencí.

Kdo je vlastně tento muž, hlavní aktér politické epochy nazývané jako risorgimento napoletano nebo rinascimento comunista napoletano, tedy „neapolské komunistické obrození“? To nemá vůbec nic společného se snahou nastolit v Neapoli nějakou komunistickou diktaturu nebo socialismus. Je ovšem pravda, že dnes téměř šedesátiletý Antonio Bassolino byl od mládí skalním členem Italské komunistické strany. Jeho souputníci ho charakterizují jako přesvědčeného, pravověrného komunistu, jednoho z těch, kteří disponují dostatkem extrémního cynismu k tomu, aby se mohli stát vůdci a jít za svým bez zbytečných oklik. Neapol ponížená křesťanskodemokratickou mocí přijala Bassolina a jeho zvolení s nadšením jako něco progresivního, nového, a týkalo se to všech vrstev: intelektuálové, univerzitní profesori, dělničtí předáci, odboráři, moderní podnikatelé: ti všichni fandili Bassolinovi jako člověku rozhodnému a odvážnému, který se nebojí něco změnit. A Bassolino svou příležitost vycítil a výzvu přijal. Přijal vysokou hru. Každopádně jeho první mandát byl velkým vítězstvím a pak – jak už to bývá – se nechal asi příliš unést opojením mocí. Vedle primátorského křesla přijal také post ministra práce v levicové vládě premiéra Massima D'Alamy a po vypršení mandátu starosty města se stal prefektem provincie Kampánie. Euforie prvních let obrody vyprchala a správa města se chytla do sítě všední byrokracie, prioritou se stala otázka rozdělení postů, závody o přidělení veřejných zakázek, koupi nemovitostí. Kritikové vyčítají Bassolinovi, že ač člověk maximálně čestný, přistoupil na příliš mnoho kompromisů, které někdy hraničí s nelegálními postupy. Nebyl důsledný v boji proti organizovanému zločinu. V duchu neapolské mentality, totiž že Neapoletánek musí být

vždycky o něco chytrější a mazanější než jeho rival, se domníval, že když nějakou tu pletichu navrhne on sám, bude to pro dobro věci a dokáže mít věci pod kontrolou. A nakonec i ten druhý musí nějak žít, „pur isso adda campa“ to je další významný neapoletánský rys. Jakási pokrytecká tolerance. Takže Bassolino obrazně podal ruku camoře ve věci věčného problému města a provincie – likvidaci odpadků – podnik výlučně řízený klany. Zlí jazykové někdy mluví ironicky o klanu Bassolinovců a jeho aktéra nazývají „capo“ či „boss“. Poukazují na to, že v posledních letech jeho strana ztratila konkurenceschopnou opozici, a tím pádem vládne absolutisticky. Je mu vyčítáno, že zcela mimo jeho pozornost zůstaly neuteřené čtvrti Scampia a Secondigliano, obrovské noclehárny bez nutné infrastruktury, symbol rezignace a semeniště zločinu.

Stále sporné a diskutované zůstává uzavření hutního kombinátu Italsider, jednoho z největších v Evropě. O jeho uzavření rozhodla Evropská unie – vyrábělo se nadbytek ocele – a bruselští technokraté rozhodli obětovat ocelárny v Neapoli-Bagnoli, a zachovat kombinát v Tarentu. Říká se, že Bassolino byl proti, chápal sociální a politické důsledky tohoto činu, věděl, že žádné finanční odškodnění nevyváží způsobené sociální škody. Ocelárny Bagnoli na břehu moře, práh krajiny nazývané Campi Flegrei, zahájily provoz v roce 1950 a měly 25 000 zaměstnanců. Představovaly ostrov průmyslu v moři zemědělské produkce, byly symbolem technického pokroku, ekonomické a civilizační prosperity města, odtud vycházely impulsy k prosazování demokratických svobod. Poslední odpich proběhl v říjnu 1990 a během následujících pěti let byl závod demontován a prodán do Číny.

Na obnovu nebyvale atraktivního prostoru o sto dvaceti hektarech se objevila řada projektů. Postavit gigantické hotely a přilákat zahraniční turisty by asi nesloužilo příliš k veřejnému prospěchu, nahrávalo by opět nelegálním zájmovým skupinám. Bassolino prosadil návrh zřídit Città della scienza, Město vědy, jakýsi park volného času s přehlídkou moderních technologií, historie a umění, určený především mládeži. Projekt stagnuje zatím na půli cesty. Opět důvod ke kritice,

újmý způsobené uzavřením komplexu nebyly dostatečně kompenzovány, zůstalo jen u slibů.

Někteří sociologové, např. Percy Album z univerzity Federico II. srovnávají Bassolinovu pozici na postu nově zvoleného starosty města s pozicí politiků zemí Východní Evropy po pádu Berlínské zdi. Předtím se vládlo jen silou a vyhrožováním. Bylo třeba vytvořit novou politiku, vnitřní politiku, zde novou politiku města. A to Bassolino z velké části dokázal. Dokončit však tak obrovské projekty typu Bagnoli znamená příliš mnoho financí a energie z nevyčerpatelných zdrojů.

Po bitvě je každý generálem. Různé kritiky nacházejí živnou půdu především v momentě krize. V posledních měsících roku 2006 faida camorristických klanů dosáhla rozdržitelných dimenzí, denně několika mrtvých, a Neapol se stala prioritním problémem italské vlády – posílit pořádkové síly či ne? Světové agentury referují způsobem, jako by v Neapoli mělo být vyhlášeno stanné právo. Ano, problémy jsou vážné, ale neprojevují se tak, jak o tom píše novináři, kteří zde nikdy nežili. A to dobře ví i primátorka Neapole, paní Rosa Russo Iervolino, Bassolinova následnice za stejné politické barvy. Žena velmi rozhodná, odvážná, dobře znala situace. A disponuje značnou dávkou sebeironie. „Vím, že mám hrozný hlas“, komentuje svůj opravdu trochu nepříjemný tón, „ale slyšet mě bude.“ V situaci obviňování a kritických komentářů prohlašuje naléhavě do televizních kamer: „Žádám všechny nezastvěčené, aby přestali házet špínu na naše město.“

Antonio Bassolino v rozhovoru publikovaném v deníku La Repubblica 5. 11. 2006 veřejně a zásadně odmítá prohlášení prezidenta republiky Napolitana, že Neapol prožívá „nejhorší léta“. Lidé mají krátkou paměť, už zapoměli na léta beznaděje za úřadování křesťanskodemokratických vůdců Antonia Gavy a Paola Pomicina, kteří zanechali město v materiálním a lidském marasmu. Město, jemuž vrátil Bassolino respekt a občanům hrdost, smysl pro zákon. Neříká se chyb, kterých se dopustil – přiznává některá unáhlená rozhodnutí a hlavně skutečnost, že je třeba prosadit novou státní politiku ekonomického, sociálního a kulturního rozvoje pro celé Mezzogiorno, Poledne, jak se nazývá italský Jih. Nutnost, pro jejíž realizaci udělal – podle vlastních slov – příliš málo.

Turisté dál proudí kolem betlémů na Spaccanapoli, odváží se i do Španělské čtvrti, procházejí kolem bassi – přízemních minibyteků bez oken, kde nalíčit se znamená vyjít přede dveře na světlo denní, čichají vůni aviváže z rozvěšených prostěradel, prolétají se mezi těsně zaparkovanými auty a pro místní už zdaleka nejsou mimozemšťany. Pravda, videokamery a fotoaparáty asi není dobré stavět na odív a ověšovat se drahými šperky se vůbec nedoporučuje. Ale to je přece normální všude, třeba rafinovaní pražští zloději jsou už proslulí.

A večer je příjemné si posedět na piazza Bellini v půvabně literární kavárně Intra Moenia nebo přímo na piazza Plebiscito ve slavné kavárně Gambrinus, i v prosinci je normální sedět venku. Večer v jedenáct panuje všude čilý ruch a nikdo ani nevnímá, že kolem projíždí nějak víc policejních hlídek než je obvyklé a nikomu nepřijde na mysl, že v periferních čtvrtích se odehrávají přestřelky, policejní razie, zatýkání, zabavování majetku, procesu, který bude trvat ještě dlouhá léta a který snad někdy očistí město od přízraku jménem camorra.

Čeští vojáci v Itálii

Příspěvek k českoitalskému setkávání na polích válečných.

Jedním z nejmásovějších způsobů „turistiky“ a poznávání cizích zemí na „státní“ útraty jsou vojenské výpravy na válečná bojiště. Tak tomu bylo i při setkávání Čechů a Italů. Dlužno v úvodu podotknout, že Češi a Italové spolu nikdy nevedli sami válku, ale že čeští nebo italské vojáci se účastnili bojů v armádách či oddílech cizích, s nimiž se dostali na vzdálené území, oddělené Alpami. Češi bojovali ve středověkém císařském doprovodu na Apeninském poloostrově i jako součást armád habsburské monarchie, vždy skryti v převážně německém či rakouském vojsku, prosazujícím zájem středoevropských panovníků v Itálii, zvláště pak v její severní části.

Jen zcela výjimečně se do bojů v Itálii zapojili čeští vojáci o své vůli jako dobrovolníci bojující po boku Italů za jejich věc, nikoliv proti nim. Tak tomu bylo například v době italského risorgi-

menta. Také tehdy, dalo by se říci, Češi bojovali na obou stranách barikády. Za první světové války v italských legiích či za druhé světové války v partyzánských oddílech.

V nejstarší době se do Itálie vydávali především lidé vyššího společenského postavení doprovázeni obvykle vojenskými družinami. Početnější skupiny přicházely na Apeninský poloostrov jako vojenský doprovod českých panovníků v konvoji císařů. První zprávy, dokonce ilustrované, týkající se pobytu českých bojovníků v Itálii, jsou z 11. a 12. století. Souvisejí s výpravami české vojenské družiny s říšskými vladaři za Přemyslovců, kdy český panovník posílá zprvu dobrovolně, později s jistou kalkulací očekávaných výhod, své ozbrojenice na italské císařovy výpravy. Češi, v pramenech zvaní Boemi, vstupují jako zdatní bojovníci císařského vojska především do severní Itálie. Dobývání Milána a hrdinné tažení Vladislava II. do severní Itálie patřilo k nejznámějším námětům českého výtvarného umění 19. století.

Většina českých knížat či králů z této spolupráce s „římskými císaři“ získávala společenské uznání a povědomí o existenci Čechů šířila odvahou a bojovou zdatností českých oddílů. Z Přemyslovců se nejdále na jih v Itálii dostal Konrád Ota II., který ve službách Štaufů po boku Jindřicha VI. vyslal své vojsko na Sicílii. Čechové (Boemi) vystupují jako výrazná vojenská síla v iluminacích veršovaného díla Petra z Ebulo, oslavné skladby na počest dobytí Sicílie Jindřichem VI. Jsou znázorněni, jak s obléhacími stroji útočí na hradby Neapole, jak česká jízda atakuje nepřátelskou loď či jako lučišníci. Spis Petra z Ebulo, vzniklý v letech 1195–1197 patří k vynikajícím příkladům souvislé obrazové dokumentace významné události. Tyto velmi rané doklady o účasti českých bojovníků patří k unikátní dokumentaci pobytu „českých vojáků“ v Itálii.

Všechny vládnoucí dynastie v Čechách měly k Itálii vztah, a to tím spíše, pokud byli panovníci též římskými císaři. Ani za Lucemburků nebyla situace jiná. Jana Lucemburského a Karla IV. v doprovodu české šlechty najdeme opět v bojích se severoitalskými městy a rody. Zvěsti o zdatnosti českých bojovníků vděčí snaha Benátčanů získat husity do svých služeb, aby bojovali na Kréte proti Turkům jako žoldněři.

S habsburskými panovníky, kteří byli současně českými králi, se Itálie stává trvalou součástí společného státu. V jeho rámci se odehrávala vojenská tažení až do vzniku samostatné Itálie a Československa. V krátkosti můžeme jen připomenout Valdštejnovo mantovské tažení do Itálie za třicetileté války, jež vyvážila účast italských oddílů na českých bojištích.

Na počátku 19. století se do Itálie, do země pod rakouskou nadvládou (Neapolsko, Benátsko, Lombardie), opět cestovalo v rakouském vojsku. Po vídeňském kongresu v roce 1815 Rakousko obnovilo vládu vedlejších větví habsbursko-lotrinského rodu v Toskánsku, Parmě, Modeně. Rakouský císař František II. se stal hlavou německého spolku a získal rozhodující vliv ve střední Evropě a na Apeninském poloostrově. Když v roce 1820 vypukla revoluce v Neapoli, kongres rozhodl o vojenské intervenci, již bylo pověřeno Rakousko (1821). Při této příležitosti se s baronem Kollerem dostal do jižní Itálie jako Milota Zdirad Polák, který napsal cestopis o Itálii, jenž vycházel v letech 1820–1822.

Rakouské aktivity na Apeninském poloostrově v 19. století jsou spjaty především s maršálem Radeckým z Radče. Jeho pomník, odlitý z děl z italského bojiště u Custozzy stával do roku 1918 na Malostranském náměstí. Vskutku masovou „turistikou“ znamenaly boje pod Radeckým v severní Itálii. Když byl roku 1831 jmenován velícím generálem v Lombardii-Benátsku. Jeho sláva nadešla v revolučních letech 1848–1849, kdy po sérii skvělých vítězství potlačil italské povstání piemontskou intervencí. Slavné bitvy u Santa Lucie, Vicenzy, Custozzy a Novarry tažení přispěly k vojenské turistice, díky níž poznali tisíce Čechů severní Itálii. V pro vojsko v Miláně byla vydána česká učebnice italštiny.

Zajímavou epizodou česko-italského setkání byla snaha české protirakousky orientované inteligence využít bojů v Itálii s nadějí, že rakouská monarchie bude dříve zničena. V duchu iluzí politické emigrace ze střední Evropy J. V. Frič chtěl uskutečnit nábor protirakouských dobrovolníků do české revoluční legie v Itálii na podporu boje Italů za samostatnost. Básník Jan Neruda vyzýval české vojáky na italské frontě, aby se nedali hnát do krveprolití za cizí zájmy a obrá-

tili zbraně na podporu italského boje. Kromě pár nadšenců, které je možno přirovnat k „interbrigadistům“, se vydalo na podporu Garibaldiho akcí v maďarské legii 240 Čechů a asi tak dvacet dalších dobrovolníků.

Největším setkáním s Itálií byly boje za první světové války – do nich zasáhli čeští vojáci na obou stranách fronty, kolem řeky Piavy, jak v rakousko-uherské armádě, tak v legiích, vytvořených ze zajatců a dobrovolníků, kteří bojovali po boku Italů. Nejvíce literárních a výtvarných ohlasů měly právě osudy italských legionářů, kteří měli vliv na rozvoj vzájemných vztahů v poválečném období.

Také druhá světová válka přinesla řadu paradoxních setkání českých vojáků a Italů. Na jedné straně bylo do Itálie vysláno vládní vojsko, oficiální protektorátní pomocné sbory, které působily v severní Itálii, na druhé straně se účastnili bojů proti Němcům po boku italského hnutí odporu Češi v partyzánských oddílech.

Mírová doba přinesla čas péče o hroby a památníky, které připomínají osudy českých vojáků, odpočívajících v italské zemi. Vojenská setkání byla početná i krutá, většinou však anonymní. I přes časté boje nevedla k tomu, aby se Čech a Ital stali synonymem pro pojem „nepřítel“. Obě strany závčas pochopily, že vojenská výprava má neosobní ráz a voják, že je člověk, vydaný na pospas eráru a moci vyšší, že zlo nepáchá z vlastní vůle, ale že boj proti nepříteli má „v popisu práce“. Vojenských setkání bylo během tisícileté historie vzájemných vztahů mnoho a rozhodně přispěly k poznání Itálie a jejích obyvatel, u nichž se čeští vojáci, přes svoji bojovnou odvalu, nestali představiteli násilí. Vzpomínky na válečná tažení vytvářejí zvláštní druh čtivé literatury, publicistiky a staly se též inspirací výtvarného umění.

PhDr. Irena Bukačová

Cesty českých výtvarných umělců do Itálie

Cesty výtvarných umělců se v minulosti ubíraly zejména do Paříže, Mnichova, Belgie a Holandska a především do Itálie, kde jejich cílem byla ze-

jména Florencie, Řím, Benátky, Neapol a Perugia. Těmto jejich cestám napomáhali v počátečních dobách šlechtici, kteří chtěli, aby podle italského vzoru byly postaveny jejich zámky. Později se k nim připojili různí mecenáši. Jedním z největších byl architekt a stavitel Josef Hlávka, který sám na státní stipendium měl možnost podniknout – na základě velké státní ceny – v letech 1856–1859 studijní cestu do Itálie. V Miláně pracoval na soutěžním návrhu B. Schmieda na průčelí milánského domu. Založil pak různé nadace a dokonce i kolej pro vysokoškolské studenty. V Itálii pobývali z inspirativních důvodů i stavitelé pražského Národního divadla Josef Žitka a Josef Schulz.

České země se již v dávné minulosti staly cílem nesčetných italských stavitelů a řemeslníků (nemluvě o jiných oborech), které sem povolávali jak panovníci, tak i šlechta. Některé obory, jako např. kominictví – Italové zcela ovládli.

Itálie se pro některé české umělce stala i poslední životní etapou. Tak **malíř Josef Tulka** z nové Paky roce 1882 v Itálii beze stopy zmizel. Byl obdivovatelem sochaře Suchardy a po jeho příkladu se snažil kreslit. Současně byl i výtečným houslistou a vyznal se dobře i v komponování. Malířství se mohl oddat teprve po souhlasu otce když vyšel ze septimy. Svou obživu zajišťoval na pražské umělecké akademii hrou na housle, výukou kreslení a malby, jakož i retušováním fotografií. Prvním jeho větším úspěchem byla práce na výzdobě schodiště Thunovského paláce v Ostruhové, nyní Nerudové ulici, kde má sídlo velvyslanectví Italské republiky. Zde pracoval s kolegou Ženiškem pod dohledem ředitele pražské umělecké akademie Trenkwaldem.

Jednalo se o cyklus nástěnných obrazů nazvaný „Od kolébky k hrobu“ (1871). Tulka zpracovával tři témata „studium – láska a manželství šlechty“. Později se stal učitelem na pražském akademickém gymnáziu. Tři roky pracoval v Trenkwaldově ateliéru ve Vídni. Maloval mj. okna vídeňského votivního kostela. V roce 1879 se zúčastnil soutěže o výzdobu Národního divadla, kde získal cenu za kartony na výzdobu lunet divadelní loggie uloženou mu k provedení freskou na stěně. Jeho dílem je též obraz „Sv. Jan Nepomuc-

ký s královnou Johannou" – určený pro chrám ve Starém Kolíně. V témže roce, spolu s několika dalšími malíři odjíždí do Itálie studovat nástěnné malby italských mistrů. Odsud píše do Čech dopisy plné nadšení nad díly florentských malířů fresek XV. Století. Je okouzlen obrazy Tiziana, Raffaellovými kompozicemi a je ohromen velikostí Michelangela, jakož i malbami Fra Angelica ve Fiesole. Po návratu z Itálie pracuje v letech 1880–1881 na freskách loggie.

○ vánocích 1881 loučí se Tulka v Oubislavících s rodinou a vydává se na svou poslední italskou cestu. Umění starých mistrů, jak tvrdí, táhne ho prý k návratu. V lednu 1882 se vydává na cestu. Ještě posílá bratrovi dva dopisy, načež jakoby se po něm slehla zem. V jednom dopise napsal, že vstupuje do kláštera, v druhém že odjíždí do Říma a že se vrátí.

V roce 1883 vydal se po jeho stopách malíř, profesor akademie umění Max Piner. Vše co objevil byl jen Tulkův zápis v kterémsi padovském hotelu.

Tulka před svým odchodem z vlasti spálil veškeré své práce. Zanechal jen jejich podrobný seznam. Na paměť tohoto umělce na jeho rodném domě v Nové Pace byla umístěna pamětní deska od Jana Čermáka. Pochází z roku 1937. Najde se ještě někdy místo Tulkova posledního odpočinku?

Další významný český malíř, jehož život se uzavřel v Itálii je tak řečený „malíř moře“ **Beneš Knüpfer**. Narodil se v r. 1844 v myslivně ve Frýdštejně u Sychrova. V roce 1865 se stal posluchačem pražské akademie umění. Kreslil podobizny pro fotografy pro výkladní skříně, zejména pro fotografa Wintera v Karlových Varech. Tam jeho práce spatřil a ocenil malíř a ředitel Mnichovské galerie K. Piloty. Mladého a nadějného malíře se ujal a pečoval o jeho další vývoj. Knüpfer zato maloval řadu výjevů z německé historie.

V roce 1879 odcestoval z Mnichova do Říma, kde měl k dispozici atelier v Palazzo Venezia, v té době sídlo velvyslanectví Rakousko-Uherské monarchie.

V přístavu Anzio na břehu Tyrhénského moře nastal u něho osudový zvrat. Moře na něho zapů-

sobilo tak silným dojmem, že od tohoto okamžiku se datuje jeho umělecký přerod. Nymfy, satyrové, najády, nereidky, tritóni, sirény, kentauři a fauni se stávají neoddelitelným doprovodem jeho zobrazování mořského živlu. Knüpferovo umění spočívá především v barvě mořských námětů, kterých je předlouhá řada a jsou prodchnuty romantismem a zvláštní sentimentalitou, jak je tomu např. u obrazů „Poustevník“ a „Mniši na pobřeží“.

Počínaje rokem 1890 obesílá opět pražské výstavy a v roce 1891 se sám vrací do Prahy. Měl být povolán na pražskou uměleckou akademii do funkce profesora, ale zvedla se proti němu tak silná vlna odporu, že z jeho jmenování sešlo. Při jeho dalším pobytu v Praze byly odmítnuty jeho obrazy, zasláné na jarní výstavu do Rudolfiny. Rovněž nenávislná kritika naplnila Knüpferova hořkostí.

Souběh těchto nevráživostí vůči jeho osobě ho přivedla k nepředloženému činu. Na cestě z Rjanky do Ancony 18. listopadu 1910 vrhnul se do vln moře, kterému zasvětil svůj život, které tolik miloval a tolikrát zobrazil.

A konečně třetí umělec, jehož osud se naplnil v Itálii, byl jeden z největších českých malířů **Josef Mánes**.

Na sklonku svého života propadl trudomyslnosti a k této jeho duševní zátěži se přidružila i nutková představa, že musí objevit žlutou růži se zeleným srdíčkem.

Vojtěch rytíř Lanna vypravil ho proto na jaře 1870 do Itálie, aby ho přivedl na jiné myšlenky. V Římě ho očekával sochař L. Šimek, který ho ubytoval v domě proti proslulé fontáně di Trevi. Když za ním přijela sestra Anna našla ho na schodech kteréžosi kostela zcela zanedbaného a zbledovaného. Po převozu do Prahy v témže roce – 9. prosince zemřel. „Bohudík již dotrpěl“ – začal Jan Neruda svůj nekrolog.

Mánes byl neobyčejně pilný a svědomitý. Všechna jeho velká díla předcházela řada náčrtů a nákresů v nejrůznějších variacích. Tak tomu bylo i u jeho slavného obrazu „Petrarca a Laura“

(pokračování v příštím čísle)
Cyril Kříž

Z činnosti pobočky Společnosti přátel Itálie v Brně v roce 2007

Rok 2007 pro naši pobočku v Brně nebyl příliš úspěšný zejména ze dvou důvodů:

Nedokázali jsme se v květnových dnech (24 až 25. 5.), kdy Brno navštívil při setkání prezidentů – organizované pražskou presidentskou kancelář – i prezident Italské republiky, Zařadit do jeho programu.

Opět selhal pokus o konstituování italského centra v Brně a honorárního konzulátu Italské republiky, jenž byl odsunut na pozdější dobu. (měl by být v budově tzv. Hlídky 4 na brněnském Špilberku, až tato budova, na jejíž rekonstrukci nemá zatím město prostředky, – bude rekonstruována. (v roce 2006 totiž vyhořela).

S větším úspěchem se setkáváme při organizování aktivit na téma „karbonáři“, věznění na Špilberku, ve spolupráci s italskou kulturně-osvětovou a vydavatelskou institucí „Minelliana“ z Roviga, jeho prezidentem prof. Mario Cavrianiem, „šedou eminencí“ každoročních konferencí na toto téma a kulturních akcí v obci Franta Polesine u Roviga a zejména s ředitelem Muzea města Brna na Špilberku Dr. Pavlem Cypriánem. S ním usiluje naše Společnost o přenesení tohoto italského programu do Brna, a to s konferencí o karbonářích i divadelním pásmem o zatčení karbonářů a jejich uvěznění na Špilberku.

Připravujeme též do dvou let Týden italské kultury v Brně ve spolupráci s Museem města Brna, Moravskou galerií, Moravským zemským museem v Brně a Italským centrem v Praze. Našli jsme si též prozatím novou možnost pro naše klubové schůzky, a to v překrásném paláci na Náměstí Svobody v Brně – Domu pánů z Lipé – v pergamské kanceláři (lombardské), kde pořádáme např. besedu o chystaném Týdnu italské kultury a spolupráci s italskými kolegy z Franta Polesine a Roviga o karbonářích (15. 11), resp. Besedu v italštině o životě italského etnika v ČR (29. 11.).

Plánujeme ale ještě 4. 12. předvánoční koncert „Italská variace“, v němž zazní převážně díla italských autorů z období baroka, klasicismu a romantismu, a to ve spolupráci s Moravskou galerií v jejím Místodržitelském paláci na Moravském náměstí I. a. Obětavým organizátorem této akce je pan Jan Malík, člen naší Společnosti a člen Moravských učitelů, který pro nás připravuje ještě další akce.

K velkým úspěchům naší pobočky můžeme počítat digitalizaci celkem 21 tisíc dokumentů (z 34 kartonů) o karbonářích, vězněných na Špilberku v letech 1822–1856 z fondů Moravského zemského archivu v Brně, kterou dojednal autor této zprávy, vědecký pracovník tohoto archivu. Taťo dokumentace v digitalizované podobě, pořízená v Beně v dubnu 2007 florentskou firmou, byla financována „dalla Fondazione della Causa di Risparmio di Padova e Rovigo“ (stála zhruba 40 tisíc Euro). Je uložena ve Státním archivu v Rovigu, jehož ředitel Dr. Luigi Contegoaco mo buduje v tomto archivu centrum pro výzkum karbonářů i z ostatních archivů (Milána, Benátek, Turina aj.).

Moc bychom si přáli, aby se do našich klubových akcí zapojilo daleko více členů, proto rozesíláme s pozvámkami na tyto zmiňované akce též Průzkumový dotazník, kde zveřejňujeme naši e-mailovou adresu: pareteitalie.brno@seznam.cz. Budeme vám vděčni za všechny podněty k naší práci.

*Dr. Pavel Balcárek
předseda SPI v Brně*

Večer italské kultury v Plzni

Plzeňská setkání zaměřená na italskou kulturu se již stala opravdovou tradicí. Vždy před vánočními a před prázdninami se plzeňští italofilové scházejí, aby se podělili o zážitky spjaté s cestami do Itálie i s poznáváním italské kultury a italského jazyka v rámci kurzů pořádaných v Čechách. Do restaurace Trattoria italiana na plzeňských Slovanech i tentokrát dorazili studenti plzeňské kon-

zervatoře, kteří zahájili kulturní program osobitým podáním slavné písně *O sole mio*. V průběhu večera si Plzeňané vyslechli i starou árii od Pergolesiho a byli dokonce motivováni ke zpěvu, když se je místní konzervatoristé snažili naučit refrén proslulé písně Domenica Modugna „Volare“. Po tradičním poděkování všem učitelům a dalším aktivním členům pobočky, prozkoušela předsedkyně přítomné ze znalostí z předešlého setkání, na které připravila pozvánku do kin. Na tento neformální test navázala prezentací dalších italských kinematografických skvostů. Na závěr ještě pobavila publikum prezentací nejtípnějších překladů, které nasbírala ve svých kurzech v tomto školním roce, jednalo se o překlady typu „falsi amici“ jako například „vedro = vedro“. Spolu s večerem, který uspořádala plzeňská pobočka Společnosti přátel Itálie, se konala taktéž inaugurace výstavy fotografií Benátek z díla fotografa Milana Váchala. Fotografie jsou i nadále ke shlédnutí ve zmíněné italské restauraci. Počet účastníků akce tak vzrostl i o zájemce o umění a zaměstnanci restaurace se měli co ohánět, aby hosty usadili a nakrmili. Na setkání kromě účastníků kurzů pořádaných

společností dorazili rovněž na Plzeňsku žijící Italové i další zájemci o italskou kulturu.

Kurzy italštiny připravované pobočkami Společnosti ve 2. pololetí 2007–2008

Pražská pobočka zahájí 1. pololetí v pondělí 28. 1. až čtvrtek 7. 2. 2008 kurzy pro začátečníky a v několika stupních pro pokročilé, včetně kurzů opakovacího a konverzačního. Vyučují 4 italské lektoři se znalostí češtiny a 6 českých lektorů s příslušnou odbornou kvalifikací. Kurzy jsou organizovány v rozsahu 15 týdnů po jedné vyučovací dvouhodině, denně mimo pátek od 16.00 nebo od 17.45 hod v Malostranské Základní škole Josefská 5 Praha 1.

Kurznové 2.500 Kč, studenti, důchodci a členové Společnosti se slevou 100 Kč

Zápis prostřednictvím internetu je možný na adresách: www.sweb.cz/prateleitalie; www.prateleitalie.asp2.cz; www.prateleitalie.asp2.cz/

Označení kurzu	Stupeň	Den	Hodina	Učitel	Začíná se lekcí č.	Zahájení
Z1A	začátečníci	út	17.45	Ing. Stanislav Pazdera	1	5. 2.
Z2A	začátečníci	st	16.00	Sonia Pernisco	1	5. 2.
Z3A	začátečníci	Čt	17.45	Ing. Stanislav pazdera	1	7. 2.
Z 1	začátečníci	st	17.45	Dr. Ivana Švagrová	5	6. 2.
Z 2	začátečníci	čt	17.45	Mgr. Gabriela Kotrčová	6	31. 1.
Z 3	začátečníci	út	16.00	Mgr. Giovanna Giordana	5	29. 1.
PZ 1	pokračující/začátečníci	út	16.00	Ing. Stanislav Pazdera	10	5. 1.
PZ 2	pokračující/začátečníci	st	17.45	Sonia Pernisco	10	6. 1.
MP 1	mírně pokročilí	po	17.45	Mgr. Giovanna Giordana	15	4. 2.
MP 2	mírně pokročilí	čt	16.00	Mgr. Gabriela Kotrčová	15	31. 1.
MP 4	mírně pokročilí	po	17.45	Mgr. Jiří Špaček	17	4. 2.
SP 1	středně pokročilí	po	17.45	Dr. Fabio Ripamonti	22	4. 2.
SP 2	středně pokročilí	st	16.00	Dr. Ivana Švagrová	20	6. 2.
P 2	pokročilí	út	17.45	Roberto Alquati	24	5. 2.
P 3	pokročilí	st	17.45	Roberto Alquati	24	30. 1.
P 4	pokročilí	po	16.00	Mgr. Jiří Špaček	30	28. 1.
OK 1	opakování a konverzace	st	16.30	prof. Sylva Hamplová		6. 2.

kurzy_list.aspx ; telefonicky na číslech 235 362 939 a 606 648 317 s úhradou kurzovního bankovním převodem.

Osobní zápis s úhradou kurzovního v hotovosti od 14. do 31. ledna 2008, doplňkové zápisy od 4. do 7.2. v téže škole od 16.30 do 18.00 hod.

Olomoucká pobočka bude i ve druhém pololetí pokračovat ve **2 kurzech začátečníků, 2 kurzech mírně pokročilých a 1 kurzu pokročilých** v přednáškovém sále Dominikánského kláštera, Slovenská 14, Olomouc. Bližší informace **Dr. Kvído Sandroni tel. 605 544 321, www.volny.cz/italiano-ol, email: italiano-ol@volny.cz.**

Plzeňská pobočka bude pokračovat i ve druhém pololetí v prostorách Západočeské univerzity v Jungmannově ul. 3 a Veleslavínově ul. 42 v započatých kurzech ve čtyřech úrovních. Pod vedením Mgr. Hedviky Santoro se budou začátečníci scházet v pondělí a mírně pokročilí ve středu vždy v 18 hodin, středně pokročilí v pondělí také v 18 hodin v kurzu Mgr. Kateřiny Strnadové a pokročilí v pondělí v 17.30 v kurzu Mgr. Petry Zdeňkové. Odpověď na dotazy dosavadních i nových účastníků lze získat u **Mgr. Kateřiny Strnadové na tel. č. 724 958 575 e-mail: strnadova.katerina@post.cz.**

Teplická pobočka plánuje obnovení kurzů italštiny od druhého pololetí, cca od 1. února 2008 pod vedením Mgr. Veroniky Zboranové. Podrobnější informace budou zveřejněny v zářijovém a prosincovém čísle Zpravodaje.

Totéž se týká i **Českých Budějovic**, kde předpokládáme zřízení našich kurzů od 2. pololetí pod vedením Mgr. Jiřky Rauchové.

Pro Vaši informaci

- Přednáška Jiřího Holuba „**Co nového v Itálii od listopadu 2007**“ se koná ve čtvrtek 28. února v 18 hodin v místnosti č.24 v I. poschodí Malostranské základní školy v Praze 1, Josefská 5. Jsou vítáni i nečlenové Společnosti.
- **Všem členům, kteří dosud nesplnili členskou povinnost podílet se na činnosti**

Společnosti každoroční úhradou členského příspěvku připomínáme, že jen přímé náklady na Zpravodaj, který držíte v rukou činí ročně přes 100 Kč. Ušetříte nám také práci a výdaje s dopisy, kterými jsme jinak nuceni Vám tuto členskou povinnost znova připomenout. Úhradu můžete učinit u kterékoliv pobočky České spořitelny, nebo bankovním převodem. **Náš účet má č.1937698369/0800.**

- **Olomoucká a plzeňská pobočka získaly v rámci naší Společnosti právní subjektivitu**, což jim umožní další rozvoj jejich činnosti. Předsedou olomoucké pobočky je Dr. Kvído Sandroni, předsedkyní plzeňské pobočky Mgr. Kateřina Strnadová, kteří jsou také vedoucími tamních kurzů italštiny. Internetové a telefonní spojení najdete v článku o kurzech italštiny v pobočkách.
- **Olomoucká pobočka uspořádala** pro příznivce italské kultury na olomoucku 17. prosince v kavárně Lavazza **předvánoční posezení**. Pro účastníky byly připraveny ochutnávky italských dobrot a tombola s italskými cenami. **Členové pobočky se znova sejdou 17. Ledna 2008** v 17.30 v přednáškovém sále kláštera Dominikánů, Slovenská 14, **k volbě delegátů na 6. valné shromáždění Společnosti** a k projednání programu činnosti v r. 2008.
- **Všechny brněnské, plzeňské, pražské a olomoucké členy**, kteří tak dosud neucinili znova **žádáme, aby svým pobočkám sdělili e-mailové adresy**, aby mohli být operativně informováni o aktivitách svých poboček.
- **Zájemcům o výtisky Zpravodaje z předšlých 11 ročníků je můžeme zaslat** za režijní cenu 20 Kč za jedno číslo. Při odběru alespoň pěti čísel nebudeme účtovat poštovné.
- **Zahajovací stať Giuseppe Ricchi „O regionálních zvláštnostech italské kuchyně“** bude z technických důvodů zveřejněna v příštím čísle.

Rostislav Pietropaolo

OBSAH 4. ČÍSLA XII. ROČNÍKU ZPRAVODAJE

Pozvání na šesté valné shromáždění Společnosti přátel Itálie	str. 1
Úvodem	str. 1
Giuliano Amato, Lucia Pozzi: „Je jiný svět možný?“ předmluva k českému vydání	str. 2
Josef Kašpar: Co zůstalo v Itálii z dob mezi dvěma válkami	str. 2
Tomáš Matras: Autenticita jako tragédie pro jednu společenskou vrstvu – o Pasoliniho filmu Teorema	str. 6
Lenka Uchytílová: Neapolské fragmenty – Neapolské obrození	str. 6
Irena Bukačová: Italové očima Čechů – Čeští vojáci v Itálii	str. 9
Cyril Kříž: Cesty českých výtvarných umělců do Itálie – Josef Tulka, Beneš Knüpfer, Josef Mánes	str. 11
Pavel Balcárek: Z činnosti Společnosti přátel Itálie v Brně	str. 13
Kateřina Strnadová: Večer italské kultury v Plzni	str. 13
Kurzy italského jazyka ve druhém pololetí školního roku 2007–2008	str. 14
Pro Vaši informaci	str. 15

Na autorské a redakční přípravě tohoto čísla se podíleli

Giuliano Amato, Pavel Balcárek, Irena Bukačová, Josef Kašpar, Cyril Kříž, Tomáš Matras, Rostislav Pietropaolo, Lucia Pozzi, Kvído Sandroni, Kateřina Strnadová, Lenka Uchytílová.

Technická spolupráce

Josef Pietropaolo, Zdeněk Sladký

Z obsahu příštího čísla

Usnesení 6. valného shromáždění Společnosti přátel Itálie

Složení zvolených orgánů Společnosti

Irena Bukačová: Italové očima Čechů – Italské náměty v české literatuře

19. Století – Prokop Chocholoušek a J.V.Pícek

Cyril Kříž: Cesty českých výtvarných umělců do Itálie – Karel Škréta, Oskar Brázda, Jan Zrzavý

Libuše Rektorová: Perugia

Giuseppe Ricchi: Regionální zvláštnosti italské kuchyně - Kalábrie

Lenka Uchytílová: Neapolské fragmenty – Lid neapolský

ZPRAVODAJ SPOLEČNOSTI PŘÁTEL ITÁLIE

zapsán v evidenci periodického tisku pod číslem MK ČR E 14783

S příspěvkem Odboru kulturních a krajaňských vztahů MZV ČR vydává:

Společnost přátel Itálie, občanské sdružení, IČ: 00564842

Adresa redakce: Brixihovo 21, 162 00 Praha 6, tel./fax: 235 362 939

Internet: www.sweb.cz/prateleitalie

E-mail: prateleitalie@seznam.cz

Odpovědný redaktor: Rostislav Pietropaolo

Náklad: 700 výtisků, 4× ročně

Sazba a tisk: Firma KELOC PC, spol. s r.o., náměstí SNP 32, 613 00 Brno

Uzávěrka tohoto čísla: 13. prosince 2007